
Închinarea în fața egoului

Din acest moment, cineva care dorea să rămână în gândirea canonică, nu se putea gândi la altceva și nu putea începe filosofia cu altceva decât cu sinele. Așa după cum am văzut în toate domeniile, aceasta este o epocă a unui egotism nemaivăzut: artiștii, poeții, filosofii, oamenii politici – toți vin cu pretenții fantastice în ceea ce-i privește, ca și cum ar crede cu adevărat că doar ei există și tot restul este incert.

De pildă, chiar la sfârșitul secolului, pictorul Gustave Courbet putea afirma: „Nu am niciun stăpân. Eu îmi sunt propriul stăpân. Nu există și nu a existat un alt pictor în afară de mine."

Dacă stați de vorbă cu orice alt pictor modern el va afirma ceva asemănător. De asemenea, este atât de preocupat de propriul geniu, de ceea ce poate spune, încât nimic altceva nu mai există pentru el. Totul are legătură cu propria sa concepție despre artă și realitate. O mulțime de artiști gândesc astfel în zile noastre și sunt foarte mândri. Iar el (Courbet?) s-a exprimat astfel: ceea ce susțin este în acord cu ideile lui Kant; el era centrul universului. Așadar, se poate spune că o dată ce Dumnezeu a fost detronat în secolul al XVIII-lea, oamenii au început căutarea unui nou zeu, iar Kant le-a oferit acest nou zeu care este...

Studentul: Demonicul?

Pr. S: Nu, ci, ei bine, doar eul. Eul.

Astfel, în canoanele gândirii apusene vedem cum își face apariția o nouă divinitate, Eul. Înainte, lumea se învârtea în jurul lui Dumnezeu, iar acum lumea începe să se învârtă în jurul eului. Această tendință va atinge un nivel foarte adânc în omul occidental. Astfel, ajungem la această problemă: dacă există un nou zeu, ce se întâmplă cu vechiul Dumnezeu? Ce se întâmplă cu vechea divinitate, adică cu Dumnezeul creștinismului, care a trăit într-o formă sau alta chiar și în protestantism și în unele secte?

„Dumnezeu a murit!”

Vedem, astfel, cum la începutul secolului al XIX-lea apare această idee că Dumnezeu a murit. Ajungem astfel la ceea ce am putea numi prima dogmă a noii religii, religia care străbate visul revoluționar. Iar această dogmă este „Moartea lui Dumnezeu.”

Acest concept, „Dumnezeu a murit”, reprezintă un concept foarte important. Este folosit astăzi

de toți existențialiștii. Din câte cunoaștem, conceptul de „moarte a lui Dumnezeu” apare pentru prima oară în scrierile lui Joseph De Maistre, marele conservator care apăra, la începutul secolului al XIX-lea, catolicismul împotriva revoluției. El s-a folosit de acest concept pentru a exprima (ticăloșia) ideii de revoltă contra lui Dumnezeu din timpul Revoluției Franceze.

Potrivit lui De Maistre, cei care se ridică împotriva societății, împotriva creștinismului, împotriva monarhiei și împotriva lui Dumnezeu, se bazează în fapt pe filosofia „morții lui Dumnezeu” și doresc să creeze o nouă divinitate. Cu alte cuvinte, creștinismul moare, iar noua religie începe să se nască. Nimeni nu a citit cu atenție aceste rânduri. Nu au reprezentat un pasaj influent în scrierile lui De Maistre. Așadar, ideea „morții lui Dumnezeu” nu apare pentru că l-au citit pe De Maistre dar s-au ferit să vorbească despre acest lucru, ci pur și simplu această idee începe să intre în conștiința omului european, omul apostaziei. Ideea despre Dumnezeu pe care oamenii o aveau începe să dispară. Oamenii sunt văduviți de Dumnezeu.

Vom vedea și la Heine, care era, la rândul său, un fel de revoluționar romantic, cum s-a folosit tocmai de acest fenomen, pe care el îl vedea, în jurul anului 1833, ca pe un proces dinamic.

„O venerație specială, o evlavie misterioasă ne împiedică să scriem mai mult astăzi. Inima noastră este plină de o compasiune cutremurătoare: însuși vechiul Iehova se pregătește să moară. L-am cunoscut atât de bine din leagănul său din Egipt, unde a fost crescut printre viței divini și crocodili, cepe, ibiși și pisici sfinte. L-am văzut cum și-a luat la revedere de la acești tovarăși ai copilăriei sale, de la obeliscurile și sfincșii Nilului natal, pentru a deveni în Palestina un mic zeu rege într-un popor de păstori și a trăit într-un palat-templu propriu. L-am văzut mai târziu intrând în contact cu civilizația asiriano-babiloniană, renunțând la patimile sale prea omenești, nemaidând frâu liber mâniei și răzbunării sale nemiloase, cel puțin nemaitunând la orice fleac. L-am văzut migrând la Roma, în capitală, unde se leapădă de toate prejudecățile și proclamă egalitatea celestă a tuturor neamurilor, și cu ajutorul unor fraze atât de elegante pune bazele unei opoziții față de vechiul Jupiter și cârtește fără întrerupere până atinge autoritatea supremă, iar din Capitol conduce orașul și lumea, urban et orbam. Am văzut cum, devenind din ce în ce mai spiritualizat, el se transformă într-un tată iubitor, un prieten universal al omului, un binefăcător al lumii, un filantropist. Dar toate acestea nu i-au fost de niciun folos!

Nu ați auzit sunetele clopotelor? Îngenunchează. Se aduc simbolurile unui zeu muritor!”

Bineînțeles că aceasta este ideea care intră acum în aceste minți avansate care percep rapid spiritul vremurilor. Ceea ce ei vor să spună este că moare creștinismul și apare o nouă religie. Dar pentru a simboliza o nouă religie, desigur că se naște un zeu. Însă mai înainte de această naștere, vechiul Dumnezeu trebuie să moară. Cu alte cuvinte, creștinismul, întreaga idee creștină, care se fundamentează în jurul Dumnezeului creștin, moare.

Nietzsche

Această idee și-a atins cea mai puternică expresie într-un gânditor foarte important, al cărui nume este Friedrich Nietzsche.

Nietzsche a trăit din 1854 până în 1900. În ultimii zece ani ai vieții sale a înnebunit, iar într-un final a fost găsit pe străzile din Napoli, cred, strigând „Sunt Antihristul”. Într-un final au trebuit să-l închidă, iar sora și mama sa au avut grijă de el.

Nietzsche avea un temperament foarte romantic, foarte deschis spre un amestec de idei superioare, sentimentale, conflictuale. În tinerețea sa a fost student la un seminar protestant și a ajuns să urască creștinismul, deoarece vedea în el doar principiul slăbiciunii. Era, desigur, un lucru adevărat, deoarece Luther a eliminat ideea de luptă din creștinism, rămânând doar ceva foarte diluat, care nu mulțumește nici mintea, nici sufletul. Ori este, pe de o parte, ceva foarte

uscat și raționalist, ori este, pe de altă parte, ceva foarte sentimental.

Nietzsche nu avea cum să vadă pe cineva care se luptă, nici vreun mare ascet, nici vreun erou creștin. Din acest motiv el a ajuns la concluzia că întregul creștinism este o farsă monstruoasă, o iluzie vândută omenirii, care nu satisface rațiunea ce caută Adevărul. Pentru el, creștinismul era îmbibat de superstiții, deoarece presupunea ideea că nu poți cunoaște decât ceea ce este rațional și din acest motiv respingea tot ceea ce depășea nivelul rațional. În altă ordine de idei, acest creștinism nu spunea nimic inimii, deoarece era atât de diluat încât devenise neputincios. În opinia lui Nietzsche, creștinismul nu era decât o cale de a-i ține pe oameni tăcuți și mulțumiți cu soarta lor, o filosofie bună pentru turme de animale.

Din respingerea creștinismului, Nietzsche a dezvoltat ideea că vor exista oameni puternici care vor fi cruzi și barbari și care vor cuceri țări întregi și vor stăpâni lumea. Hitler, în mod deliberat, a afirmat „Eu sunt Supraomul”. A descoperit-o pe sora lui Nietzsche, care încă mai trăia în 1933, și chiar și-a făcut o poză cu ea, ba chiar a convins-o să afirme: „Da, tu ești Supraomul despre care fratele meu vorbea.” Hitler a făcut din ea una dintre membrele de seamă ale regimului său deoarece el era Supraomul despre care a profețit Nietzsche.

Fără îndoială că Nietzsche i-ar fi admirat cruzimea, dar l-ar fi considerat în același timp ca fiind o manifestare a aceleiași mentalități de turmă. Și asta pentru că filosoful se afla în căutarea unui personaj real, înspăimântător, un lider mondial, complet nemilos, puternic în grad absolut, total eliberat de orice superstiție, dar în același timp o persoană foarte nobilă. Nietzsche însuși era dominat de reflexele naturale cele mai sublime spre aristocrație și luptă. El era un elev foarte conștiincios al literaturii grecești, iar într-una dintre primele sale cărți vorbește despre elementul dionisiac din Grecia. Până atunci oamenii priveau Grecia drept lăcaș al tradiției clasice reprezentate de Apollo. Dar Nietzsche a afirmat că lucrurile nu stau chiar așa, că Grecia era stăpânită, de asemenea, de acest sentiment romantic, simbolizat de Dionisos. Era tocmai ceea ce el dorea, să fie ca Dionisos, luptându-se în permanență pentru ceva mai înalt.

În fragmentul pe care îl vom cita mai jos, el menționează schimbarea instituțiilor umane, ascensiunea capitalismului, diferitele idei în moralitate, impunerea credinței în evoluție:

„Ideea că un organism evoluează acționând și reacționând în funcție de un mediu complex reprezintă o idee de bază. Astăzi, toate ideile și instituțiile sunt văzute ca fiind în principal produse sociale, funcționând în grupuri sociale și rezultate dintr-o anume necesitate de a realiza un tip de adaptare între natura umană și mediul său. Toate domeniile de interes uman au trecut prin această tendință de sociologizare și psihologizare generală. Exemplul religiei și teologiei oferă o ilustrare suficientă. Pe când secolul al XVIII-lea vedea religia și teologia ca pe un sistem deductiv de afirmații demonstrabile, astăzi oamenii văd religia în principal ca pe un produs social, un tip de viață care izvorăște din organizarea socială a experiențelor religioase ale oamenilor, iar teologia ca pe o raționalizare a anumitor sentimente și experiențe fundamentale pentru natura umană. Noi nu mai dovedim existența lui Dumnezeu. Mai degrabă vorbim despre sensul lui Dumnezeu în experiența umană. Nu mai demonstrăm viața de apoi, ci investigăm efectul pe care îl are credința în nemurire asupra comportamentului uman.”

Vedem aici foarte limpede că aceasta este etapa următoare după Hume, cel care a distrus toate aceste lucruri. Nu mai poți crede în vechile idei, iar acest pas nu mai are nimic de-a face cu descoperirea științifică. Pur și simplu, acestea sunt ideile care plutesc în aer. O dată ce rațiunea își continuă marșul, va sfârși prin a se sinucide.

Ideile lui Nietzsche sunt foarte puternice, deoarece a reușit să surprindă duhul vremurilor și a anunțat o nouă evanghelie pe care a scris-o în diverse variante, dintre care cea mai elocventă a fost „Așa grăit-a Zarathustra”.

Numele Zarathustra își are originea în Zoroastru, un zeu păgân, iar religia sa este o religie a închinării la foc, apărută cu opt secole î.H. Nietzsche se folosește de acest împrumut literar pentru a exprima ideea unui nou profet, care vorbește omenirii. Zarathustra a fost un vechi păgân, un om care a trăit și a devenit un zeu prin întemeierea acestei religii, zoroastrismul. Pentru Nietzsche, el era un „profet” al noii sale religii.

În cartea sa, „Așa grăit-a Zarathustra”, acest așa-zis profet afirmă: „Nu există adevăr. Nu există nicio stare absolută a lucrurilor, niciun lucru în sine.”

Este ceea ce el numește a fi nihilism. Vedem aici foarte limpede enunțată această idee că „Dumnezeu a murit”. El o exprimă în două feluri. Pe de o parte prin „Dumnezeu a murit”, iar pe de altă parte afirmând că „nu există niciun adecăr”. Sunt două fețe ale aceleiași monede.

Atât Hume cât și Kant au distrus ideea de Dumnezeu și chiar însăși ideea de adevăr. Acum trebuie să apară un nou zeu, o nouă idee de adevăr. Într-un loc chiar afirmă: „Vorbești întotdeauna despre adevăr, dar cum ar fi dacă nu există niciun adevăr? Ce flori dulci și interzise vor crește atunci pe lângă drumul vieții.” Desigur că noi, în secolul nostru, am gustat din acele fructe dulci. Dacă nu există Dumnezeu și nu există moarte și nici veșnicie, atunci asta se întâmplă. După cum spune Nietzsche: „Nu există adevăr. Nu există nicio stare absolută a lucrurilor, niciun lucru în sine. Acesta este nihilismul cel mai extrem”

Apoi, filosoful ridică din nou întrebarea: „Ce înseamnă nihilismul? Că valorile cele mai înalte își pierd importanța. Nu mai există niciun scop. Nu mai există niciun posibil răspuns la întrebarea «de ce?»”. Nu mai există niciun răspuns la întrebările fundamentale pe care le pune mintea umană: „de ce sunt aici?”, „de unde provin toate?”, „care este scopul vieții?”, „cum se sfârșește?”, „există viață după moarte?”. Nu mai există răspuns. Nu mai există nimic altceva. Nu mai există niciun absolut. Nu mai există Dumnezeu.

Nihilismul reprezintă însăși duhul care îi animă pe revoluționari: a transforma totul în nimic. Distrugerea. Să nu mai rămână nimic pe pământ. Demolarea a tot ceea ce există. Nietzsche este filosoful acestui curent. El exprimă foarte poetic acest fenomen al „morții lui Dumnezeu”. Prin comparație, Kant a fost un gânditor foarte raționalist și abstract, exprimând pur și simplu ceea ce gândeau oamenii acelor vremuri, ceea ce trebuia să gândești dacă doreai să te afli în canoanele principalei tradiții din Europa. Mai ții minte ce a spus Kant? Nu putem cunoaște lucrul în sine, nu putem cunoaște realitatea exterioară. El afirmă că pur și simplu nu există un lucru în sine. Nu există adevăr. Nu există un absolut. Cu alte cuvinte, Kant este influențat în întregime de Hume.

Așadar, Nietzsche observă cum Kant nu reușește să rezolve problema (sensului vieții?). Însă Nietzsche era un poet și chiar a scris niște poezii foarte frumoase, chiar dacă au o încărcătură sumbră, romantică, exprimă o solitudine și sentimente nocturne șamd. Însă Nietzsche a exprimat foarte poetic această nouă realitate din viața umană, din viața oamenilor care trăiesc această apostazie: „Moartea lui Dumnezeu" a început „să-și arunce primele umbre asupra Europei" și deși „evenimentul în sine era prea grandios, prea îndepărtat, mult prea dincolo de puterea oamenilor de a-l înțelege, cu toate acestea el va veni".

Nietzsche s-a numit pe sine „progenitura". El și alții ca el erau „progeniturile și copiii născuți prematuri ai secolului care vine", despre care el susținea că va fi secolul în care nihilismul va triumfa.

Într-un alt loc, el afirmă că în momentul în care ideea „morții lui Dumnezeu" va ajunge la oamenii obișnuiți, adică la cei mai mulți, care muncesc în fabrici, atunci lumea va cunoaște o convulsie cum nu a mai cunoscut niciodată, deoarece întreaga societate va fi răsturnată.

El pune în gura unuia dintre personajele sale, un nebun, această idee a lumii care va fi răsturnată cu capul în jos. În „Știința voioasă" nebunul proclamă în fața oamenilor:

„Noi l-am ucis pe Dumnezeu. Tu și cu mine. Suntem cu toții ucigașii Săi. Dar cum am făcut-o? Cum am putut să secăm marea? Cine ne-a dat buretele cu care am șters tot orizontul? Cum am reușit să îndepărtăm pământul de soare? Încotro se mai mișcă acum? Încotro ne mai mișcăm noi? Departe de orice soare? Nu ne lovim acum fără întrerupere? Înapoi, în lateral, înainte, în toate direcțiile? Mai există un deasupra și un dedesubt? Nu hoinărim acum ca printr-un vid infinit? Nu respiră asupra noastră spațiul gol? Nu a devenit mai rece? Nu vine peste noi o noapte continuă, din ce în ce mai întunecată?"

(ceea ce urmează este din conferința despre Nietzsche și secțiunea de întrebări și răspunsuri)

Era ca și cum, susținea el, pământul s-ar fi învârtit până atunci în jurul soarelui, iar dintr-odată a scăpat și a început să se deplaseze în spațiul infinit. Iar oamenii se uită și observă cum lucrurile devin din ce în ce mai întunecate și întunecate, astfel că încep să se întrebe unde este susul și unde este josul, ce este binele și ce este răul. Încep să-și piardă ancorele și să se năucească. Apoi totul devine mai întunecat ca și cum lumea ar ieși din firesc. Acesta este mesajul. Dacă nu mai există Dumnezeu, atunci viața devine cu totul diferită și se deschid posibilități înspăimântătoare.

Aceasta este lumea omenirii de astăzi, a acelora care încă mai încearcă să păstreze tradiția principală a gândirii și istoriei europene.

Kafka

Lucrul acesta poate fi observat foarte bine în mare parte din arta contemporană.

Franz Kafka este un personaj foarte interesant. S-au făcut și filme după poveștile lui. Forța poveștilor lui vine din aceea că sunt subestimate, deși sunt scrise într-o germană foarte clară, foarte frumoasă – eu am început să le citesc în germană – foarte simplă și prezentate direct. Nu folosește un limbaj complicat, ci unul foarte limpede, pentru a prezenta ceva absolut îngrozitor. Kafka este un scriitor interesant pentru că utilizează acest stil foarte concret, ca și cum nu ar fi ceva neobișnuit în ceea ce el povestește.

De pildă, în „Procesul” lui Kafka, cineva este adus la proces pentru o crimă despre care el nu știe nimic. El nu este vinovat, nu știe dacă este vinovat sau inocent. Este anunțat că „va merge la proces mâine la ora 10 dimineața”. „La proces? Dar ce am făcut?” „Nu știm. Trebuie să vii.”

Iar el se duce și descoperă aceste personaje foarte obscure. Totul rămâne foarte misterios. Nu știe cine sunt judecătorii săi. Nu știe care este crima care i se impută și cine sunt martorii potrivnici lui, ce a făcut. Totul este prezentat într-o manieră atât de concretă încât pare că trăiește într-un coșmar. Din câte se pare vina lui este doar aceea de a exista. El nu prea știe cum să răspundă la această acuzație și este ucis undeva.

Ideea care se desprinde de aici este că nu mai există niciun sens, nicio logică, tocmai pentru că nu mai există Dumnezeu, iar omul se află într-o stare de hăituială.

„Metamorfoza” este autobiografia unui tânăr care trăiește cu mama sa și care într-o dimineață se trezește și descoperă că este un gândac mare și maroniu, o gâză de 1,8 metri. Când mama sa vine și îl vede îi spune: „Vai, Doamne, nu te pot lăsa să ieși afară în starea asta.”

Această poveste este despre suferința lui, deoarece a devenit un gândac, și despre cât de greu îi este să se împace cu familia sa. Familia sa, în special mama, nu încearcă altceva decât să mușamalizeze întreaga poveste.

„Șșt. Să nu mai spunem la nimeni.”

„Unde este fiul dumneavoastră?”

„Oh, se odihnește astăzi. Nu-l deranjați”.

Și toți se simt foarte prost când vin și descoperă că s-a transformat într-o insectă. Din câte țin minte, povestea se încheie cu personajul principal care se târăște și moare pe podea.

Nuvela este scrisă în același stil foarte concret-factual ceea ce face cu atât mai îngrozitoare întreaga idee.

Vă veți întreba, pe bună dreptate, care este sensul? Sensul este, așa cum a afirmat și Nietzsche, acela că realitatea a devenit ceva diferit acum. Nu mai știm dacă suntem sau nu oameni. O dată ce începi să-i înveți pe oameni că se trag din maimuțe, ei încep să afirme că avem o natură de maimuțe în noi. Dacă avem o natură de maimuțe, s-ar putea să începem, de asemenea, să ne comportăm ca niște gândaci. În ideea noastră de natură umană începe să intre acest element animalic primar. Dacă nu mai există Dumnezeu, atunci întreaga noastră perspectivă asupra vieții devine liberă. Poți fi o gâză, poți fi un om care ajunge la stele. Poți avea civilizații avansate. Există tot felul de noi posibilități care se deschid. Este ceea ce scriitorii mai recenți, din ultimii 20 de ani, au numit „arta absurdului”.

În acest sens, avem pe cineva ca Eugene Ionesco, dramaturgul român care a trăit la Paris și care a scris despre oameni care se transformă în rinoceri, totul într-o atmosferă suprarealistă. Subiectul este prezentat ca în parodii, un soi de alegorie care arată cât de stupidă a devenit condiția umană din cauză că nu mai există Dumnezeu. Viața este ridicolă.

Sau să-l luăm drept exemplu pe Beckett. Acțiunea piesei lui cele mai cunoscute se desfășoară într-o găleată de gunoi în care personajele îl „așteaptă pe Godot”, aflându-se în căutarea unui nou tip de revelație, stând și discutând despre cum a dispărut Dumnezeu șamd.

În același fel, Camus vorbește despre revoltă ca fiind singurul lucru care conduce la percepția realității vieții, în timp ce lucrul cel mai logic pentru un om este de a se sinucide. Într-un final, Camus a murit când mașina sa a intrat într-un copac.

În aceeași ordine de idei, trebuie să remarcăm cum întreaga artă contemporană este dominată de singurătate și absurditate; nu mai știm nici măcar ce este deasupra și ce este inferior, după cum afirmă Nietzsche. Am devenit cu toții foarte reci și singuri.

Un om se poate pierde într-un univers infinit. Nu știm ce se întâmplă, pentru că soarele a dispărut. Dumnezeu a dispărut. Bineînțeles că dacă nu crezi în Dumnezeu, lumea devine un loc foarte îngrozitor. Chiar așa este, nu mai știi încotro te îndrepți și ce faci, pentru că Dumnezeu dădea sens tuturor lucrurilor din viață.

„Totul este permis”

Această primă dogmă a noii religii – în fapt, pregătește noua religie a „morții lui Dumnezeu” în care nu mai există nici Dumnezeu, nici adevăr – are mai multe consecințe.

După cum spune Nietzsche, prima consecință este că „dacă nu există Dumnezeu, totul este permis.” Același lucru este afirmat de Ivan Karamazov în romanul lui Dostoievski: „dacă nu există veșnicie, totul este permis”.

Vedem astfel că Nietzsche și Dostoievski se aflau pe aceeași lungime de undă, aveau exact aceleași idei, deoarece amândoi prinseseră foarte bine duhul vremurilor. Însă Dostoievski s-a apropiat de această problemă din punctul de vedere al cuiva care cunoștea Ortodoxia, în timp ce Nietzsche s-a apropiat de chestiune în calitate de profet al noii învățături, el necunoscând cu adevărat creștinismul, în care nu vedea altceva decât slăbiciune și mentalitate de turmă.

Așadar, toate aceste probleme sunt legate între ele. Dacă Dumnezeu nu mai există, nu mai există adevăr, nu mai există viață veșnică, iar tot ceea ce a susținut civilizația creștină s-a

pierdut. Este doar o chestiune de timp până când tot ceea ce a fost construit pe baza credinței va dispărea. Apariția revoluției devine, în acest context, logică.

Așadar, prima consecință: totul este permis, adică revoluția și orice fel de experiment în moralitate, guvernământ și artă. Vom vedea într-o prelegere următoare cum însuși conceptul de artă începe dintr-odată să se pulverizeze, iar arta începe să fie definită de aceste idei revoluționare și nihiliste.

O Nouă Eră

O a doua consecință a morții lui Dumnezeu este aceea că începe să apară o Nouă Eră. Nietzsche afirmă în 1884: „S-ar putea ca eu să fiu primul care aruncă o lumină asupra unei idei care va împărți istoria omenirii în două". Drept urmare, „toți cei care sunt născuți după noi aparțin unei istorii mai înalte decât istoria de până acum."

Bineînțeles că pe atunci era o epocă în care Dumnezeu mai avea un înțeles, iar creștinismul mai era viu într-o anumită măsură. Existau încă rămășițe creștine. „Noua Eră", în care Dumnezeu nu mai este centrul, iar creștinismul nu mai este acceptat, este epoca umanității normale și a revoluției.

În fapt, Nietzsche nu era pe atât de original pe cât credea el, deoarece cu 12 ani mai înainte Dostoievski deja exprimase aceeași idee prin cuvintele lui Kirilov din „Demonii", care afirmase într-unul din momentele sale profetice:

„Totul va fi ca nou... apoi istoria va fi împărțită în două: de la maimuță la anihilarea lui Dumnezeu și de la anihilarea lui Dumnezeu la transformarea fizică a pământului și a omului.”

Aceasta este ideea unui nou rai care va veni, iar cel care exprimă acest gând este Kirilov, cel care credea că trebuie să devină Dumnezeu.

Supraomul

În sfârșit, ajungem la a treia consecință care derivă din „moartea lui Dumnezeu”, și anume transformarea fizică totală a pământului și a omului. Ceea ce înseamnă venirea Supraomului. Omul are o natură temporară, care trebuie însă depășită deoarece este prea slab, așa că va trebui să devină Supraomul. Prin Supraom se înțelege cineva căruia nu-i pasă de morala creștină. Dacă îți vine să ucizi pe cineva, îl ucizi. Dacă îți vine sa faci ceva, orice ai chef, o faci. Dacă dorești să cucerești lumea, să arunci oamenii în aer, orice îți place să faci, o faci, pentru că acum este o nouă morală. Desigur că bolșevicii au făcut chiar mai mult decât atât.

Vei spune „dar este ceva anti-creștin”, însă ei îți vor răspunde că „noi am depășit creștinismul, avem o nouă moralitate, moralitatea lui Nietzsche, iar tot ceea ce a fost în trecut aparține

istoriei. Acum apare o nouă transformare în natura umană, iar noi suntem primele progenituri ale acestei noi transformări. De aceea putem face tot ceea ce ne dorim.”

Dacă vrei să te ridici împotrivă, ei, având puterea, te vor strivi. Așa că dacă vrei să te ridici împotriva lor, va trebui să-i convertești la creștinism, iar ei își vor vedea greșeala, se vor pocăi și un nou capitol al istoriei va începe.

Nietzsche formulează astfel această idee: „Nu va trebui oare să devenim noi zei măcar și pentru a părea demni de această faptă (de moartea lui Dumnezeu)?” Dacă omul l-a ucis pe Dumnezeu ... dacă vechiul Dumnezeu a murit, atunci trebuie să existe un nou Dumnezeu. Zarathustra afirmă în cartea lui Nietzsche: „Morți sunt toți zeii. Acum ne dorim ca Supraomul să trăiască.”

Kirilov, în „Demonii” spune același lucru: „Dacă nu există Dumnezeu, atunci eu sunt Dumnezeu”. Dar Dostoievski distinge între Dumnezeul-Om Iisus Hristos și omul-zeu, noua ființă apărută din pământ pentru a devenit zeu.

Același Zarathustra spune:

„Vin să vă-nvăț ce este Supraomul. Omul este ceva ce trebuie depășit. Ce ați făcut pentru a-l depăși? Toate ființele de până acum au creat ceva ce stă deasupra lor, vreți voi să fiți refluxul acestei uriașe revărsări și preferați mai degrabă să vă întoarceți printre fiare, decât să-l depășiți pe om?

Ce e maimuța pentru om? Doar o batjocură sau o rușine dureroasă. Așa trebuie să fie și omul pentru Supraom: doar o batjocură sau o rușine dureroasă. Voi ați parcurs distanța de la vierme la om și multe în voi sunt încă vierme (...) Iată vă învăț ce este Supraomul. Sensul pământului este Supraomul”

La prima vedere pare o idee fantasmagorică. Ce înseamnă „Supraomul”? Probabil vă amintiți ceea ce spunea Marx despre omenirea care va fi schimbată prin mijloace violente, adică omul însuși va fi transformat pentru a fi ajustat perfect pentru noua împărăție a comunismului. Scriitorii contemporani, precum Erich Kahler, susțin că toate schimbările din societatea modernă, atât din punct de vedere fizic cât și la nivel de idei, produc ceea ce el numește o mutație, un nou tip uman. Dacă pe deasupra mai luăm în calcul și așa numita idee „științifică” de evoluție în care Nietzsche deja credea, observăm că această idee a apariției unui nou tip uman, cel al Supraomului, nu mai este deloc ceva fantasmagoric. Este o idee reală la care omul occidental a ajuns în mod natural și logic prin îndepărtarea sa de Dumnezeu și încercarea de a găsi o nouă religie. Noua generație care vine ia la cunoștință aceste idei, deoarece ele nu răsar într-un gol, și începe să se poarte în acord cu ele. Răspunsul la toate aceste întrebări poate fi descoperit într-un scriitor: Dostoievski.

El se gândea la aceleași lucruri ca și Nietzsche, aproape în același timp, de fapt un pic mai înainte, dar avea deja răspunsul. Din acest motiv, cine dorește să înțeleagă aceste probleme la un nivel foarte profund trebuie să citească aceste cărți. Prima dintre ele este „Crimă și pedeapsă”, în care descrie cum cineva credea că va deveni un Supraom prin uciderea a două bătrâne, mai degrabă a uneia singure, luându-le bani și transformându-se într-o persoană care se pregătește pentru viitor. Personajul descoperă că are o conștiință și că nu este ușor să facă așa ceva. Însă toată gândirea și viața lui reprezintă o fantasmă (...) Dacă aruncăm o privire la tipul de crime care au loc astăzi, vom observa că mai ales în ultimii 20 de ani a avut loc o creștere a crimelor fără sens. Pe vremuri, aproape toate crimele erau rezolvate pentru că fie era vorba de gelozia unui bărbat care își ucidea nevasta, sau vice-versa, sau un iubit, sau un acces de mânie, sau o bătaie la bar. Astăzi, adesea ucigașii ucid fără niciun motiv. Mai există crime de modă veche, dar acum apare un nou tip de ucigaș, care ucide doar de dragul crimei. Iar acești ucigași sunt foarte greu de prins. În zilele noastre majoritatea crimelor rămân nerezolvate. Detectivii nu-i pot prinde pe ucigași deoarece nu există o legătură logică între evenimente. Nu este implicat un membru al familiei, nu este cineva care s-a supărat pe tine, ci este pur și simplu cineva care s-a hotărât să ucidă. Iar acest gen de crimă a devenit șocant de prezent și arată că societatea se găsește într-o situație foarte rea. Alți ucigași își fac un act de mândrie din uciderea unui număr mare de oameni, 20 sau mai mulți.

Aceasta este, așadar, noua moralitate „dincolo de bine și rău”, ca să citățm una dintre scrierile lui Nietzsche. Există mai multe idei implicate aici. Una este aceea că se vorbește despre dincolo de bine și rău deoarece nu mai există moralitate. O alta este aceea a Supraomului. Din moment ce nu mai există Dumnezeu, trebuie să existe un nou om, un nou zeu care este omul.

Dostoievski a atins aceste teme și în romanul său „Demonii”, în care descrie mentalitatea unor oameni care se pregăteau să facă revoluția în Rusia. Unii dintre ei aveau idei foarte profunde. Unul dintre personaje vine cu ideea că, pentru a face omenirea fericită, este nevoie a fi uciși majoritatea oamenilor. Sunt prea mulți oameni, iar a-i face pe toți fericiți ar fi prea greu. Drept urmare, a calculat că pentru a face din Rusia o țară fericită ar trebui să ucizi 100 de milioane de oameni. Soljenițîn a calculat că exact acesta a fost numărul oamenilor uciși în Rusia, deoarece acolo revoluția a durat 65 de ani. Exact același lucru s-a petrecut în Cambodgia, unde în primele șase luni comuniștii au ucis două milioane de oameni, deoarece erau prea mulți și prea mulți oameni inteligenți. Pe cale de consecință, toți cei care trecuseră de liceu a trebuit să fie omorâți. Toți doctorii, avocații, oamenii isteți au fost uciși, cu excepția câtorva care au scăpat.

Un student: Din nou aceste idei sunt foarte prezente, ca o otravă care plutește în aer.

Pr. S: Întocmai, întocmai. Puteți vedea același lucru la Raskolnikov, un personaj foarte realist stăpânit de aceste idei. El pare că nu-și aparține. Merge de la o idee la alta și, de multe ori când întâlnește un nevoiaș, simte dintr-odată un imbold bun de a-i da niște bani. Aceasta este ceea ce a mai rămas în el din moștenirea creștină, mama și sora lui fiind două persoane evlavioase. Îi dăruiește niște bani cuiva iar mai apoi afirmă: „Of, prostule, ai fi putut folosi acei bani pentru a-ți duce la îndeplinire planul și a o ucide pe bătrână”. Până la urmă ia un topor pentru a o omorî pe acea femeie. Întotdeauna, însă, își reproșează ceva pentru că are unele porniri bune. Dar este posedat de aceste idei și nu își găsește liniștea până când nu se duce și ucide.

Asta se întâmplă când ai un personaj precum Raskolnikov din „Crimă și pedeapsă”, care află de toate aceste idei izvorâte dintr-un scriitor ca Nietzsche și care susține că va veni Supraomul. Trebuie să depășim omenirea, pentru că omenirea este prea slabă.

Astăzi este sărbătoarea Sf. Antonie cel Mare. Răspunsul la Nietzsche este Sf. Antonie cel Mare deoarece Antonie a biruit omenirea, propria natura umană. El era ca un înger pe pământ, iar acești oameni și gânditori moderni au pierdut contactul cu acești sfinți deoarece au pierdut creștinismul. Nu își dau seama că există o întreagă familie de oameni care se găsesc în procesul de a depăși natura umană cu ajutorul harului lui Dumnezeu. Fără să știe acest lucru, Nietzsche a considerat pe baza observațiilor sale asupra oamenilor că natura umană este ceva netrebnic și slab, pentru care nu merită să lupți. Drept urmare trebuie să fie depășită de altceva, de ceva care vine din afară.

Gânditorii moderni au îmbrățișat această idee a evoluției deoarece arată cum omul a fost cândva o creatură de tip maimuță, dar care s-a transformat în altceva, într-o creatură superioară. Pe cale de consecință, epoca noastră este doar o etapă intermediară fără nicio relevanță specială. Dacă ucizi 100 de milioane de oameni, nu e nimic în neregulă cu asta. Sau dacă în Cambodgia ucizi o treime din populație. Nu e nimic în neregulă, este doar un experiment. Ne îndreptăm spre o stare superioară, așa că totul este justificat. Însă, pentru noi, singurul criteriu valabil este creștinismul.

În ceea ce privește evoluționismul, el pare că se întemeiază pe o fundație științifică. Această problemă complexă a evoluționismului are mai multe aspecte: științific, filosofic, religios, fiind una dintre problemele cheie ale vremurilor noastre, care necesită foarte multă aplecare pentru a-i surprinde toate fațetele. Vom examina această teorie pentru a vedea ce îi oferă omului și ce loc ocupă în filosofia apostaziei.

Evoluționismul reprezintă o cheie de înțelegere a întregii revoluții, a acestei idei a unei noi ere care va veni prin așteptările chiliaste ale tuturor acestor scriitori despre care am vorbit. În cursul următor vom discuta despre termenii generali, dar vom discuta de asemenea și mai specific despre unul dintre marii profeți ai evoluționismului: Teilhard de Chardin, cel mai reprezentativ pentru curentul chiliast care străbate lumea în aceste vremuri.